

מהמחתרת הצ'כית במלחמה הקודמת

מעשי החבלה בבוהמיה ובמורביה, שאנו שומעים עליהם כיום, הם פרי מסורת טובה מימי מלחמת השחרור של העם הצ'כי במלחמה הקודמת. מלחמה זו התנהלה אז בשתי חזיתות. האחת – בנכר, תחילה כפעולת הסברה פוליטית של מסריק ובנוש, ואחר כך בצורת השתתפות פעילה של הגרודים הצ'כוסלובקיים במלחמת האנטינאצי עם ארבע המעצמות. החזית האחרת, לא פחותה מן הראשונה בחשיבותה, היתה בבית, בבוהמיה ומורביה. בעול המלחמה הוצא אנדרטן חשאי, שקרא לעצמו לפי הדוגמא הסיציליאנית בשם „מפיה“. בראשו עמד ד"ר פרשמיסל שְמֵל, שנתמנה, אחרי הקמת המדינה הצ'כוסלובקית, למנהל לשכת הנשיא; אחרי כיבוש פרג בירי הנאצים נאסר, והוא כבר איש זקן, ומת באחד ממחנות הריכוז שלהם. על חברי „מפיה“ נמנו גם פקידים גבוהים של האדמיניסטרציה האוסטרית, כגון, יוֹסֵף בֵּינֶרֶט, בעת ההיא מנהל שרות הפקוד הפוליטי על יד משטרת פרג, שנתמנה אחרי המלחמה, כגמול לשירותו רביהערך למען תנועת השחרור הצ'כית לראש משטרת פרג.

שני תפקידים היו לה ל„מפיה“: לקיים את הקשר עם התנועה שבחוץ-לארץ, להודיעה אותה על כל המתרחש בבית ולהמציא לה חומר אינפורמטיבי חשוב על כונותיהן של וינה וברלין. בשטח זה השיגה „מפיה“ הישגים מפליאיים. סמוך לעיירה הקטנה ווטיצה, מדרום לפרג, עבר קו הטלפון וינה-ברלין על פני חוה קטנה ובודדת. בבית הקטן והצנוע הזה התקיינה „מפיה“ מרכז טלפוני והאזינה לכל השיחות שהתנהלו במשך המלחמה בין שתי הממשלות שבווינה וברלין. חברי „מפיה“ חדרו גם לתוך מרכזי הרשות האוסטרית בווינה, ועל ידי כך היה בידה להמציא חומר חשוב ביותר לתנועה בחוץ לארץ.

ת. ג. מסריק, בספרו „שיחות עם קרל צ'פק“, מספר על כמה דרכי-ערימה שהיה צורך להשתמש בהם כדי לקיים את הקשר בין מרכזי התנועה שבחוץ לארץ לפרג, על אף הריגול של שלטונות אוסטריה. הרבה דאגה ועמל הסב לנו ענין שיגור השליחים לפרג. לא רצינו להשתמש בתחבולות המקובלות, שהיו ידיעות בודאי לשלטונות האוסטריים, כגון הסתרת ידיעות בצוארון הכותונות או בסוליות הנעלים. ומשום כך עמדנו לפעמים בפני בעיות תכניות קשות: למשל, הנחת פיסת ניר בתוך המנגנון של שעון כיס, קריחת חור במטריה, הכנסת מכתב לעפרון, שהוצאה ממנו תחילה חתיכת עופרת. נגר צ'כי התקין לנו מזודות, לא כפולות קרקעית כי אם כפולות דפנות, והעיקר היה, שבשעה שהיו מקישים על המזודה – נשמע קול צלול, ולא עמום כשל חלל; אכן ידע הנגר את אומנותו. הטמנו ידיעות בחביות שמן והיינו צריכים לסמן אותן בצורה שלא תעורר חשד. פעמים גם נכשלנו והיה מקרה כשלוח שהביא לנו מפרג ידיעות בכריכת ספר האופירות של קֶקְסֶנְדֶה, אבל לפני הנבול נפל עליו פחד הבקורת. למזלו עוד הספיק לזרוק את הכרך בעד חלון הרכבת.

עד היכן הגיע היקף פעולות-ההתחירה של הצ'כים בחוץ-לארץ אפשר לראות מתוך חומר חשאי גדול של הנהלת המשטרה בפרג מיום 7 במאי 1915, שבו נרשמו

שמותיהם של 1400 ציבים, הפועלים בחוץ לארץ נגד ארבע המעצמות. ואולם מאותו חוזר ניכר גם כן, מה מעט הצליח הריגול-הנגדי האוסטרי לראות את פעולתו הממשית של ארגון „מפיה“ בחוץ-לארץ. בעוד שבחוזר זה נזכר הדיר אדוארד בנש רק דרך אנב, ניתנת שם אזהרה על דפים אחרים בנוגע לאיש מסוים, אדוארד בילסקי. משמרת פרנ לא היה לה כל מושג, שזהו רק אחד השמות הברזיים שבהם כנה עצמו בנש בחוץ-לארץ.

*

התפקיד השני של ה„מפיה“ היה ארגון מעשי-חבלה בפנים הארץ ויצירת איירה של איבה לגוש ארבע המעצמות. פעולה זו תחילתה התנגדות פסיבית שיטתית של האוכלוסיה הציבית וסופה התקוממות גלויה.

בשחקריה ממשלת וינה על „מלוח המלחמה“, נמנעו הציבים ככל האפשר מלחתום על המלוח. בציביה נתנו הגרמנים באופן יחסי למלוח המלחמה הראשון פי חשעה משנתנו הציבים, ובשאר המלוחות עלה היחס עד עשרה כנגד אחד. כמו כן, למרות כל התקנות והבקורות החמורות, לא מסרו האכרים הציביים לרשות אלא מקצת מתוצרתם החקלאית, ולא עוד אלא שלעמים קרובות הניחו כמויות גדולות שיתקלקלו, ובלבד שלא לתת לשלטונות. כנופיות מווינות היו שודדות כלילות את רכבות המשא והיו מפריעות על ידי כך את האספקה לתושבים. כך נכרה המהומה והמבוכה בעורף האוסטרי. בעת ההיא התהלכה מפה אל פה אמרה של המשורר הפולני מיצקביץ: „עבר אתה – הבנידה היא נשק העבר“! כך הוקס לניון שונאים בלב המונרכיה ההבסבורגית, למן הפקיד הגבוה ביותר ועד לפקיד המשרד האחרון. כל אחד מרח להשיג איזו ידיעה שהיא כתועלת התנועה בחוץ-לארץ; תנועות הצבא, הובלת תחמושת, תכניות אסטרטגיות, תכניות כלכליות, הומנות נשק, פקודות חשאיות של הרשות, פקודות-צבא. יתר על כן – גם יומניהם הפרטיים של מיניסטרים אוסטריים הגיעו בדרך זו לחוץ לארץ.

פעולה זו הושלמה על ידי מעשי חבלנות נפתלים ביותר. זמן מה הגיעו הרופאים הציבים את הקהל לנתוחי המעי העור. בדרך זו נתמלאו עד מהרה כל בתי-החולים בבוהמיה ומורביה ולא נותר כל מקום לחיילים פצועים. אוסף גרושאות המתכת שהוכרו עליו מטעם השלטונות האוסטרים לא מצא כל הר אצל הציבים. לעומת זאת החלו עד מהרה בחונים הציביים לאסוף את כל משבעות המתכת ולהוציאם מן המחזור, ועל ידי כך נגרמו שוב קשיים חרישים.

תעמולת-הלתש פעלה להפליא. בעת ההיא לא היה עוד הרדיו בארץ ואף על פי כן יכול יכלו מסריק ובנש להיות בטוחים שכל ידיעה שהם מבקשים להודיע את העם הציבי תופץ במשך זמן קצר על פני כל בוהמיה ומורביה.

לא עברו ימים מרובים, וגם הנדודים הציביים שבצבא האוסטרי נתפסו להלך רוח זה. היה מעשה באביב 1916 בשעת התקפה שרנימנט שלם, הנדוד ה-28 של חיל הרגלים, שהיה מורכב ברובו ציבים פרנאים, עבר „בתופים ובמתולות“ אל הרוסים. או נמחה שמו של הרנימנט מרשימת הצבא האוסטרי, דבר שלא היה דוגמתו בכל ימי ממלכת הבסבורגים. זמן מה אחרי כן עשה כמעשהו גם הרנימנט ה-36 של חיל

הרגלים, שהיו בו בעיקר חיילים צ'כיים מסביבת מלח בולסלב, צפונית לפרג. בתור עונש העברו גדרים צ'כיים אחרים, שחננו אותה שעה בעורף, ממחוזות צ'כיים למחוזות גרמניים. כך למשל הועבר הנדוד ה-33 של חיל הרגלים מפילון לעיר הנרמנית דומברג אשר בצפון צ'כיה. צעדים אלה ואחרים הביאו בתחילת 1917 לידי התמרמרות גלויה של החיילים הצ'כים שדוכאה עד מהרה. תשעת מנהיגי המרד הומתו מיתת בית דין ברומבורג.

ברצות הנהגת הצבא האוסטרי לעשות מעשה שיפחיד את תנועת החבלנות הצ'כית, בחינת, למען ישמעו וייראו, תבעה לדין מדינאים צ'כים, ביניהם את ד"ר קרל קרמק'ו וד"ר אלוואיס כשין, שנשארו בארצם. הם נדונו למות אבל הקיסר פרנץ יוסף, שהיה לו חוש פוליטי בריא יותר משהיה למצביאיו, מנע את הוצאתם להורג. יורשו קרל נתן חנינה לשניהם. קרמוי היה אחר כך ראש המניסטרס של צ'כוסלובקיה ורשין עמד במשך שנים רבות בראש מניסטריון הכספים.

מעשי החבלה לא פסקו. בשנת 1917 התפוצץ בדרך מסתורית בית הרושת גדול לתחמושת בבולוץ על יד פילון. השלטונות האוסטרים ניסו למשמש את המאורע הזה, ואולם עוד בו ביום נודע הרבר בכל רחבי צ'כיה ומורביה ואש המרידה הפנימית הוסיפה להבהב.

מלחמת שחרור ואת עלתה בקרבנות מרובים, אבל סופה היה נצחון. דוגמתה במסורתה של המפיה תהיה ודאי גם כיום נר לרגלי המוני העם הצ'כי.

תעודת העקרית של תעמולת כל אמה ואמה היא לתקנות הקנה ברידה על סאבקייה של האמה ומשחיתיה, ותפץ עו לסוג בהשגתן.
כלי זה אך קעטה התקנה למלא את תעודת השניה במעלה ופחותה
בתשיבותה של התעמולה: לזכות בסיועם של ה"גישללים" ולזרע ספקות ורפיון
ימים בקרב האויב.

ד. א. סנדרס

תועת הראשונה של תעמולת אמה היא כלפי עמה תיא.

ד. א. סנדרס